102/2 MK
KCSE
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
MWONGOZO WA KUSAHIHISHIA
MACHI 2022

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL

KENYA CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION

KISWAHILI

KARATASI YA 2

Mwongozo wa Kusahihishia
(SIRI)

MWONGOZO HUU WA KUSAHIHISHIA NI MILKI YA BARAZA LA MITIHANI YA KITAIFA LA KENYA (KNEC) NA SHARTI KUREJESHWA KWA BARAZA HILI BAADA YA USAHIHISHAJI.

Mwongozo huu wa kusahihishia una kurasa 9 zilizopigwa chapa.

©2021 The Kenya National Examinations Council

Scanned with CamScanner

1. **UFAHAMU**

(a) Mambo yanayoleta utangamano katika jamii hii:

(i) Kuketi nje pamoja na kunywa kahawa pamoja.

(ii) Kufanya vikao kuwa vya kikaida kuliwawezesha kukutana kila mara.

(iii) Kufanya mjadala pamoja kuhusu masuala yahyowaathiri.

(iv) Kuwa na hali sawa/ changamoto sawa zilizowazunguka, kama vile haja ya kuboresha matibabu, miundomsingi na makazi.

(v) Kuwa na muono / Hali ya kujali maendeleo ya nchi yao iliwaleta pamoja. Msimulizi anasema wapo ili kuzungumzia nguzo kuu za maendeleo.

(vi) Kuyadhibiti maingiliano/ mazungumzo yao/ kuwa na utaratibu maalum wa kuendeshea mazungumzo yao/. Kuwa na kiongozi/mwendesha mjadala aliyewapa nafasi za kuzungumza katika nafasi maalum kuliwasaidia kukinga dhidi ya kutoelewana.

Hoja 3 x 1 = 3

Tanbihi

Hili ni swali la ufasiri. Mtahini atathmini majibu ya mtahiniwa.

(b) Mambo yanayoonyesha kuwa kupata elimu tu hakuwezi kuleta maendeleo

(i) Elimu ya nadharia – hivyo haisaidii.

(ii) Elimu isipotumiwa kuzalisha haina maana – elimu haina maana ikiwa kuipata kutatazamwa kama hatima ya mambo.

Hoja 2 x 1 = 2

(c) Uhusiano kati ya nguzo mbalimbali za maendeleo

(i) Afya na viwanda – watu wanaweza tu kufanya kazi vizuri wakiwa na afya.

(ii) Viwanda na miondomsingi – bidhaa huweza kufika na kutoka mahali mbalimbali na ahata kuzalishwa kwa kuwa na miondombinu /miondomsingi ifaayo.

(iii) Makao ya watu ni muhimu kwa wafanyakazi ambao huhitaji kupumzika vizuri ili kufanya kazi.

(iv) Elimu ni muhimu katika kupata maarifa ya kujenga viwanda na miondomsingi

(v) Elimu inahitaji nyanja nyingine kama vile viwanda ili kupata baadhi ya vifaa kama vile kalamu.

Scanned with CamScanner

(vi)Binadamu mwenye elimu anahitaji kuwa na afya na kuishi mahali panapofaa ili kuweza kuzalisha mali ipasavyo.

4 x 1 = 4

(d) Mambo matatu yaliyowachangamsha vijana

(i) Mbwembwe za Sumaku wakati wa kusema

(ii) Hoja za Sumaku zilizowateka vijana

(iii) Hatua ya mzee kujiondokea bila kuaga

3 x 1 = 3

(e) Tashhisi/uhuishaji/uhaishaji – upepo kupewa sifa ya kibinadamu ya kupapasa

Chuku – haiwezekani katika hali ya kawaida kwa upepo kupapasa

1 x 1 = 1

(f) Tulinoleana bongo – tulielimishana/tulitoleana maarifa/ tulierevushana/tulifunzana

1 x 1 = 1

(g) hoja – rai, wazo, fikra, shauri

1 x 1 = 1

Tanbihi

Mwongozo wa kudumu pia uzingatiwe katika utuzaji.

2. UFUPISHO

(a)

(i) Binadamu aliumbwa kushirikiana na wenzake.

(ii) Asili ya familia ni uumbaji alioufanya Mungu ili wasaidiane.

(iii) Ushirikiano wa familia ni muhimu tangu enzi za mababu zetu ambapo watu waliungana kupambana na adui na wanyama hatari.

(iv) Baadhi ya koo zilikuwa na uhasama kwa kushindania mifugo.

(v) Kujihami kwa familia kuliwahakikishia watu utulivu.

(vi) Ushirikiano ni muhimu hata miongoni mwa wanyama ili kujifadhi.

Hoja 5 x 1 = 5

Alama 1 ya mtiririko **(Jumla: alama 6)**

Scanned with CamScanner

(b)

(i) Ushirikiano leo hii upo katika taasisi mbalimbali.

(ii) Wanafunzi hufaidi ushirikiano mzuri wakiwepo shuleni .

(iii) Manufaa ya ushirikiano shuleni huja kwa mwanafunzi kulenga kimaksudi kuwa mtu bora.

(iv) Ushirikiano huja kwa mtu kufanya juhudi za kimakusudi.

(v) Taasisi zetu muhimu hutegemea ushirikiano uliojengwa katika misingi ya kifamilia ili kufanikiwa.

(vi) Katika taasisi watu huja pamoja kuunda kanuni za kuendeshea mambo.

(vii) Ulimwengu wa leo unahitaji watu wawezao kushirikiana.

(viii) Uzalishaji huwa mkubwa watu washirikianapo.

(ix) Mtu ajitengaye na wengine huhangaika kutekeleza majukumu yake.

(x) Ushirkiano humfanya mwanafunzi kuwa wa kutegemewa zaidi.

(xi) Ushirikiano huokoa muda.

(xii) Ushirikiano huboresha uzalishaji.

Hoja 8 x 1 = 8

Alama 1 ya mtiririko (Jumla: alama 9)

3. MATUMIZI YA LUGHA

(a) (i) /l/ - kitambaza

/r/ - kimadende

(ii) /m/ - nazali/king'ong'o

/b/ - kipasuo

2 x 1 = 2

(b) (i) wingi/ nafsi ya tatu-wingi/ nyinyi

(ii) nafsi ya kwanza- umoja/mimi/mtendwa

2 x ½ = 1

(c) Mkanda, mlango, mkondo.

1 x 1 = 1

Scanned with CamScanner

1 / 0

(d) Kiunganishi kitegemezi huunganisha vishazi vyenye hadhi tofauti: kishazi huru na kishazi tegemezi.

Sentensi ibainishe viunganishi kama vile; ingawa, licha ya, iwapo, kama, ikiwa, pamoja na, minghairi ya . Baadhi ya mifano:

(i) **Kama** angefika mapema angenikuta.

(ii) **Iwapo** unataka ufanisi tia bidi.

(iii) **Ingawa** ana uwezo tunamsaidia.

(iv) **Licha ya** cheo chake, hakuisaidia jamii yake.

(v) Utaliinua gogo hilo **ikiwa** utakubali kusaidiana na wenzako.

(vi) Alihudhuria hafla hiyo **mingairi ya** kuonywa na wenzake.

1 x 2 = 2

2/0

(e) (i) Kiwakilishi;

i) Huyu anataka **vile**.

ii) **Vile** ni vyake.

iii) Mpe **vile.**

1 x 1 = 1

(ii) Kielezi :

i) Mbona unamtazama **vile**?

ii) Umesikia **vile** alivyosema?

1 x 1 = 1

(f) (i) Nomino - werevu – alama 1

(ii) Kivumishi - mwerevu- alama 1

(g) (i) teo – U – ZI/ ZI – alama 1

(ii) chanda - KI-VI/VI- alama 1

(2x1)

Scanned with CamScanner

Kiràì Mamba yanayofanya kazi pamoja. Nena kuu ndilo linatupa maana ya Kiràì

(h) wale wengine – kirai nomino
watasafiri ughaibuni – kirai tenzi / Watasafiri ughaibuni kwa ndege (Kirai tenzi) 3
kwa ndege. kirai kilusishi /kirai husishi
3x 1 = 3

(i) Nguo aliyouza dukani mwake ilimvutia mtalii.
1 x 1 = 1/ 0 Akikosea sehemu yoyote (0)

(j) Makuli wamekuarifu kwamba mizigo hiyo ilikuwa yetu?
1 x 1 = 1/ 0

(k) Lo! Kadio, Hamadi ndiye mwandishi wa Kisiwa chenye Tunu? Maja ikikosa hapati alama

Au

Lo! Kadio Hamadi ndiye mwandishi wa Kisiwa chenye Tunu?
1 x 2 = 2 (2/ 0) ½ x 4 = 2

(l) "Juma! Juma! Umefaulu vipi kuuzima moto huu?" Mama akauliza

au

"Juma," mama akaita, "umefaulu vipi kuuzima moto huu/huo?"
1 x 2 = 2 (2/ 0) (Lazima atumie alama za nukuzi) vipi alifaulu kuzima huo moto.

(m) Mbao zililainishiwa kiwandani na seremala.

Au

(i) Mbao zililainishwa na seremala akiwa kiwandani. (Seremala kiwandani)
1 x 2 (2/ 0)
(ii) Mbao zililainishwa na seremala aliyekuwa kiwandani.
(iii) Mbao zililainishwa na seremala alipokuwa kiwandani.

(n) Punde tu **alipojibu** swali hilo Koru **alitoka** darasani. alipoulizwa Gimizo alitoka.
1 x 1 = ~~1/ 0~~ 2 x ½ = 1

(o) (i) Jani ambalo hupukutika hupeperushwa na upepo.
(ii) Jani lipukutikalo hupeperushwa na upepo.
(iii) Jani linalopukutika linapeperushwa na upepo.
(iv) Jani linalopukutika hupeperushwa na upepo. Jani lipukutikalo huwa linapoperushwa.
1 x 1 = 1

(p) S→KN (N+V) +KT (T+N+V+E)

au

S→KN (N+V)+KT(T+KN(N+V)+E

au

Scanned with CamScanner

Kwa matawi ale jedwali (5) lazima izingatiwe

S→KN+ KT

KN→ N+V

N→ Wakulima

V→hawa

KT→T+KN+E

T→wanapanda

KN→N+V

N→zao

V→hili

E→daima

$4 \times \frac{1}{2} = 2$

(q) Babu alinyweshwa uji na Andai kwa kikombe.

1 x 1 = 1 (1/0)

(r) Sentensi inaweza kubainisha mbili kati ya maana hizi:

(i) mpango wa mafundisho wa elimu maalum

(ii) kipindi cha mafundisho au mazoezi

(iii)mtu mwenye jina moja na mwingine/ mwenye jina sawa na lako

(iv)mwalimu afundishaye mambo ya kunga unyagoni au kumbini/kungwi

(v) rafiki

1 x 2 = 2 → ~~2/0~~

(s) (i) **Sehemu ya kitu:**

Wanafunzi wawili kwa kumi huchelewa kila siku.

Au

Alipata themanini kwa mia katika jaribio hilo.

ii) **Namna ya kutenda jambo**

Tindi alimtazama kwa huruma.

Au

Ndua anakata kuni kwa upanga.

2 x 1 = 2

(t) Ukuta uliojengwa kwa mawe ulidumu.
tegemezi **huru**

Scanned with CamScanner

Au

Ukuta ukijengwa kwa mawe utadumu.
tegemezi **huru**

Au

Maria alitia bidii masomoni akafaulu.
huru **tegemezi**

Ingawa alikuwa na mahitaji maalumu alijitahidi maishani.
tegemezi **huru**

~~1 x 2 = 2~~

u) Maana

i) Fundi alikata utepe akampa Makaa- kwa faida ya Makaa.

ii) Fundi alikata utepe kwa niaba ya Makaa/ badala ya Makaa kuukata utepe.

iii) Fundi alimkata Makaa kwa sababu ya utepe.

iv) Fundi alikata utepe wa Makaa ili kumhasiri ~~Maria~~ ili kumuumiza Makaa.

v) Fundi alimakata Makaa kwa kutumia utepe.

2x1 = 2

v) Kadiri zimwi lilivyozidi kukimbia ndivyo shujaa/Shujaa alivyoongeza mwendo kulifikia.

w)

i) Mifano ya sentensi agizi

i) Njoo hapa!

ii) Meza tembe mbili mara tatu kwa siku.

iii) Tembea hatua tatu kuelekea kushoto kisha upinde kulia.

iv) Unaweza kunipitishia bilauri hiyo?

1x1 = 1

ii) Mifano ya sentensi hisishi (inayoibua hisia)

i) Maskini, hakuliona gogo hilo, sasa limemuumiza.

ii) Ni moyo wa nani usiohuzunika kwa tendo kama hilo?

Scanned with CamScanner

iii) Jamani/Maskini! Anaonekana kuzidiwa na msiba.

iv) Sasa nitafanya nini mimi mnyonge nisiyemjua yeyote?

4 ISIMUJAMII

(a) (i) Mahojiano kati ya mwajiri na mwajiriwa/ Sajili ya Mahojiano.
1 x 1

Tanbihi

(Atakayeandika ni sajili ya mazungumzo , **asituzwe.)**

(a) (ii)

(i) Kuna istilahi/msamiati maalum wa mahojiano. Kwa mfano, jopo, kujitambulisha kwa jopo, nafasi.

(ii) Lugha dadisi. Ni jambo gani linalokufanya uamini kwamba nafasi hii inakuafiki wewe?

(iii) Kuzungumza moja kwa moja na mhojiwa. Kwa mfano, Bwana Nuru.

(iv) Lugha ya heshima. Karibu! Karibu keti.

(v) Ni lugha, rasmi. Kwa mfano, **'Bwana** Nuru'.

(vi) Ni lugha inayozingatia kanuni za kisarufi. Kwa mfano, nafasi hii inakuafiki ..."

(vii) Kuna matumizi ya sentensi ndefu ndefu hasa kwa upande wa maswali ya mhoji K.m. Bwana Nuru ni jambo lipi ambalo ....

(viii) Mahojiano kuzingatia utaratibu fulani. Kwa mfano, kukaribishwa, kujitambulisha na kuulizwa maswali.

(ix) Sentensi fupi fupi

(x) Uradidi / tariri / kurudia

Hoja 4 x 1 = 4

(xi) Lugha ya kudokeza

(xii) Matumizi ya nukta

4(b) Hii ni sajili ya matangazo ya mchezo wa kuogelea. Sifa za matangazo ya aina hii zijitokeze. Baadhi ya hoja ni:

(i) Kuzungumza moja kwa moja na hadhira.

(ii) Kutumia msamiati maalum wa uogeleaji. K.m. piga mbizi, *free style.*

(iii) Kuchanganya ndimi. Kwa mfano, mtindo wa *'free style', backstroke.*

(iv) Lugha yenye kupiga chuku. Kwa mfano, 'Anampiku samaki katika uogeleaji'.

(v) Lugha ya kusisimua/kuvutia. K.m. Haya , haya mtazamaji. Ndiye huyo duma kwenye kidimbwi, jitazamie mwenyewe, ukimkosa utakonda....

(vi) Ni mazungumzo ya kasi kutokana na kasi ya uogeleaji.

(vii) Sentensi fupifupi/lugha ya mkato, k.m. Huyoo! Amempita Pendo.

Scanned with CamScanner

(viii) Kutaja waogeleaji kwa majina yao/majina ya lakabu au *hata majina ya timu*.
K.m. Papa wa baharini, Pendo, gwiji.

(ix) Wakati mwingine kupa kuvunja kwa sheria za kisarufi au matumizi ya kikaida ya lugha. Tegovya (Isiyo Sanufi)

(x) Kutumia lugha ya kitamathali inayomjengea picha msikilizaji. Kutumia tashbihi istiara, methali. K.m. anapiga mbizi kama samaki ziwani. Huyu ni papa hasa.

(xi) Lugha yenye porojo, k.m mfuatano wa maneno ambayo huenda yasiwe na *maana* katika matunizi ya kawaida.

Hoja 5 x 1 = 5

XII Maswali ya balagha hutumiwa
XIII Istiadidi / Kutaka Kusisitiza
XIV Lugha ya vihisishi
XV Lugha ya kuimba cha juu

Sifa na mfano alama ½ mg ½
Tano za mwanzo.

Unasema na kumwandoa alama za sanufi 4 na hiyo 4)
Katika sehemu ya (a) na (b)

(a) Makosa yatolewa kwa mifano.

(b) Makosa ya mfano yasiondolewa (mifano yake) Tutapuuza mfano.

Makosa ya Kisanufi

Scanned with CamScanner

Makosa ya Sarufi

(i) Mimyambuliko mibaya
(ii) Mundo mibaya ya matafishi
(iii) Matamizi mabaya ya matafishi.
(iv) Kutoakifisha
(v) Matumizi ya herufi ndogo
(vi) Matamizi ~~ya~~ mabaya ya herufi kubwa
(vii) Kurudia neno katika sentensi
(viii) Kuruka neno.
(ix) Kutenga aina ya neno lisilofaa. (mfano alsafiri na miguu)
(x) Upatanisho usiofaa.
xi Chunguza nyakati.
xii Kuchunguza nafsi (yeye_ninakula).
xiii Kutambisha

Makosa ya hijai/tahajia

i Kubadilisha herufi au kuacha herufi katika neno (hakuna akuna)
ii Kuongeza herufi (jmq) (njmq)
iii Kubadilisha herufi au mundo au mambo yasiyofaa.
iv Kutanganisha maana
v Kuunganisha maneno (m
vi Kutumia mfupisho
vii Matamizi mabaya ya ritifaa/kutotumia.
viii Kuendeleza neno vibaya lililochapishwa kotika mtihani
ix ~~Kutotumia~~ Mambo mabaya ya herufi.

Scanned with CamScanner

Ufupisho

(9) (i) Binadamu hakuwa kuishi katika upweke.
(ii) Mungu alimuumba mwanamke na mwanamume washirikiane.
(iii) Hatua hii ikawa kiini cha familia.
(iv) Mshikamano wa familia hujenga uhusiano mwema/uhusiano au mshikamano wa familia ni muhimu
(v) Mababu walitaji umoja ili kujikinga dhidi ya wanyama
(vi) Enzi za mababu zilishuhudia uhasama wa kikoo.
(vii) Ushirikiano wa kambu ulitajika ili kujihami dhidi uvamizi
(viii) Utulivu wa jamii ulikuwa msingi wa maendeleo
(ix) Utulivu uliwapa wateto mazingira salama wa kucheza na kukua
(x) Ushirikiano pia upo miongoni mwa wanyama
(xi) Ushirikiano huu huwasaidia kujikinga katika hatari
(xii) Aidha huwasaidia kupata riziki

B?
(i) Watu hawashirikiani katika familia tu bali katika pia shule.
(ii) Shuleni watu wanapaswa maarifa mbalimbali ambayo ni muhimu katika maisha yajayo.
(iii) Ushirikiano mzuri humfaidi mwanafunzi/humpa faida tele
(iv) Mwanafunzi hukuza kipawa chake anachokitumia kuu manufaa yake na jamii.
(v) Maarifa hupatikana kwa mwanafunzi kujenga Uthabiti wa fikra ya kulenga kwa malengo kwa kuwa mwenzake. Au mazoea ya darasa
(vi) Taasisi za kijamii kuendesha maisha yetu yanajengwa katika misingi ya familia
(vii) Watu hunda kazi wao sheria zinazoendelea utenda
(viii) Bila mpangilio huduma zingekwama.
(ix) Ulimwengu wa sasa unahitaji ushirikiano
(x) Ushirikiano hufanya shughuli nyepesi.
(xi) Binadamu ana wajibu maalum kutekelezwa kwa kushirikiana na wenzetu
(xii) Mtu akijitenga mbali na wenzake safari utakuwa mzito

Scanned with CamScanner